

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בציבור בפרשת שמות בהפטרה ובראשון של וארא

א	ג יִשְׁשַׁכָּר: יש לקרוא יִשְׁכָּר, השי"ן השנייה כאילו אינה קיימת
א	י הָבָה נְתַחֲכֶמָּה: הנר"ן רפויה ¹
א	יא עֲנֵתוּ: יש להדגיש את הנר"ן, לשון ענוי. רַעַמְסֶס: העי"ן בפתח והמ"ם בשוא נח. במקומות האחרים העי"ן בשוא נח והמ"ם בשוא נע
א	טו יח כ לַמִּלֻּדָּת לַמִּלֻּדָּת לַמִּלֻּדָּת: השוא במ"ם נח למרות הגעיא בלמ"ד ²
א	טז וַחֲתִיָּה: מלעיל, הטעם בחי"ת והי"ד רפויה ללא דגש. המילה כולה קמוצה
א	יז וַתִּירָאָן: האל"ף נחה אינה נקראת כאילו כתוב וַתִּירָן מי שקורא את האל"ף ותִּירָאָנה עובר למשמעות ראייה במקום יראה. הַמִּלֻּדָּת הַמִּלֻּדָּת: השוא במ"ם נח למרות הגעיא בה"א
א	יט הַמִּלֻּדָּת: המ"ם ללא דגש ובשוא נח, אין געיא בה"א
א	כ וַיִּיטֹב: הי"ד הראשונה בצירי ולא בחירק, השנייה נחה – לא מבוטאת
א	כא כִּי-יִרְאֶוּ: הרי"ש בשווא נע, הקורא בשווא נח משבש את המשמעות
ב	ג הַצִּפְנֹנֹ: הצד"י דגושה ובשוא נע, אין דגש בפ"א. תַּבַּת גִּמָּא: טעם נסוג אחור לת"ו הראשונה. וַתַּחֲמֹרָה בַּחֲמָר: אין מפיק בה"א ולכן הבי"ת אחריה רפה ³
ב	ז הָעֶבְרִית: הרי"ש בחירק חסר והי"ד אחריה בדגש חזק וחולם (אין לקרוא כאילו יש שם אל"ף)
ב	ט וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת-שְׁכָרְךָ: טעם טפחא בתיבת וַאֲנִי
ב	יד הִלְהַרְגֵנִי: הלמ"ד ללא דגש ובשוא נח, הה"א השניה בקמץ חטוף (קטן)
ב	יז וַיִּגְרְשׁוּם: הרי"ש בשוא נע לא בחט"ף ⁴
ב	כ וַיֹּאכֵל לֶחֶם: טעם נסוג אחור לי"ד
ב	כב נִכְרִיָּה: הנר"ן בקמץ קטן, הרי"ש בחירק חסר והי"ד אחריה בדגש חזק
ב	כד אֶת-אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק וְאֶת-יַעֲקֹב: על פי רוב מוטעם טפחא, מרכא סר"פ ⁵
ג	ב וַיִּירָא: במלרע, הטעם בוא"ו אך ההטעמה ברי"ש
ג	ז אֶת-עֲנִי: העי"ן בחטף קמץ והטעם בנר"ן. נִגְשִׁיו: הגימ"ל בשווא נע והשי"ן שמאלית, בדומה לו גם בהמשך ה ו אֶת-הַנְּגָשִׁים
ג	ח וְלֹהֲעֹלָתוֹ: ול-ה-ע-לתו, למ"ד שווא נח, געיה בה"א, עי"ן בחטף ⁶
ג	ט בָּאָה: הטעם בבי"ת מלעיל לשון עבר

¹ לפי כללי "אתי מרחיק" האות הראשונה מודגשת רק כשהיא מוטעמת. כאן יש בנר"ן געיא, ואין בו די להדגיש.

² תנ"ך ברויאר מוסד הרב קוק עמ' תד, וספר טעמי המקרא עמ' 199.

³ בניגוד להמשך פס' ח וַתֹּאמֶר-לָהּ בַת-פְּרָעָה שאז המפיק סוגר את ההברה האחרונה של התיבה הראשונה

⁴ גם בכ"י לניגוד אין געיא

⁵ על פי תורה קדומה: הטפחא בתיבת 'את-יצחק', אבל לא נתקבל כך.

⁶ במילה זו כיון שיש געיא-מתג בוי"ו בראש המילה, לא סומנה געיא בהמשך. אבל זה מקום ראוי לגעיא בגלל החטף שאחריו וריחוקו מהטעם.

ג	יָא אָנְכִי: הטעם המפסיק משנה את ההטעמה למלעיל
ג	יג וְאֶמְרוּ-לִי: געיה באל"ף
ג	טו כָּה-תֹאמַרְ: כָּה מוקף ולא במונח
ג	יח הָעֲבָרִיִּים: הרי"ש בחירק חסר והי"ד אחריה דגושה ובחירק מלא, אין לקרוא 'העברים'
ג	כ נִפְלְאָתִי: הת"ו בפתח ולא בקמץ. אין להשגיח בקמץ של "קורן" או סימנים ⁷ וכד'. אָעֲשֶׂה: עיין בפרשת ויחי. העי"ן בחטף סגול ואין להשגיח בשוא של קורן והנגררים אחריו ⁸
ג	כא הָעֵם-הַזֶּה: געיה בה"א הראשונה
ג	כב תִּלְכֹּן: מלרע
ד	ד וַיַּחֲזֹק בָּו: המילים אינן מוקפות, הטעם נסוג ליר"ד
ד	ו הָבֵא-נָא: געיה בה"א
ד	ז שָׁבָה: מלעיל
ד	ט הֵי־אֵר: יר"ד בשוא נח
ד	יא מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם: מונח מונח זרקא סגול, אין להחליף את המונח השני במקף ולחבר את שתי התיבות אלא יש להרחיב
ד	טז וְהָיָה הוּא: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה. הָהֵי-לָו: געיה בת"ו. לְאֱלֹהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת
ד	יח אֲלֹכָה נָא: טעם נסוג אחור לאל"ף במונח (לא מוקפת) והלמ"ד בשווא נע ולא בחטף ⁹
ד	יט הַמְּבַקְשִׁים: המ"ם בשווא נע, הקר"ף בשוא נח וללא דגש
ד	כג שִׁלַּח: יש להקפיד להדגיש את הלמ"ד, לשון צווי (פיעל) ולא לשון עבר (קל)
ד	ד לא אֶת-עֲנָנִים: עי"ן בקמץ קטן, נו"ן בשווא נח ויר"ד בקמץ. יש לקרא עוֹנִים
ה	ה גַּלְכָּה נָא: טעם נסוג אחור לנו"ן והלמ"ד בשווא נע
ה	ה יג כָּלֹ: במלרע ודגש חזק בלמ"ד
ה	ה כא יֵרָא: הטעם ביר"ד מלעיל
ה	ה כב לָמָּה הִרְעַלְתָּה: הטעם במ"ם ללא דגש ואולם בהמשך לָמָּה זֶה: הטעם בלמ"ד והמ"ם דגושה
ו	א עֲתָה: יש להקפיד על קריאה בעי"ן, קריאה באל"ף במקומה, משנה את המשמעות
	הפסרת שמות נוסח אשכנז ישעיה כז:
כז	ז הַכְּמִכָּת: ה"א בפתח וכ"ף דגושה
כז	ח בְּסֵאֶסְאָה: הסמ"ך השנייה בשוא נע לא לקרותה כמו חולם ¹⁰ בְּשִׁלַּח: הלמ"ד רפויה במדויקים ¹¹
	ולכן היא בשוא נח, הה"א במפיק

⁷ בתשובה לשאלה, נפוצים תיקוני סופרים וקוראים שונים. רובם על פי תנ"ך קורן, בלא יודעים שהמהדורות על פי כא"צ של ברויאר ובר אילן מדויקים לאין ערוך יותר מקורן, וכמו שהוסבר כאן כבר כמה פעמים. לכן כשאני כותב "קורן" כוונתי בו זמנית גם לסימנים (בעיקר במהדורותיו הראשונות) ולעיתים גם לאיש מצליח וכד', ונתקיים בהם: "וכשל עוזר ונפל עוזר". יש תיקון קוראים בהוצאת חורב לפי ברויאר.

⁸ יש עדות לכך שבכתר אר"ץ העי"ן בחטף סגול, ראה בגליון שמות סט

⁹ על פי רוב תיבה 'נא' מוטעמת ברביע, על פי תורה קדומה, זקף

כז יג וְהַנְדָּחִים בְּאַרְץ: לא "מארץ"

כח ב בִּיד: לא בִּיד

כח ד צִיצֶת: הצד"י השניה בפתח¹². כְּכֹרֶה: מפיק בה"א

כח ו שְׁעָרָה: העי"ן בשוא נח לא בחטף

כח ז שָׁגוּ תָעוּ שָׁגוּ תָעוּ שָׁגוּ פָקוּ: כולן מלרע

נוסח עדות המזרח ירמיה א:

א א יִרְמְיָהוּ: המ"ם בשווא נע למרות מה שנהוג בקרב הרבה אנשים לקרוא כאילו יש שם חירק

א ב לְמַלְכוֹ: המ"ם בקמץ קטן

א ג בֶּן-יֹאשִׁיָּהוּ: השי"ן בחירק חסר והי"ד דגושה וקמוצה, נכון הדבר גם לגבי צִדְקִיָּהוּ

א ה אֶצְרָךְ: הצד"י בקמץ קטן והרי"ש בשווא נח

ראשון של וארא:

ו ז לְאַלְהֵים: האל"ף כלל אינה נשמעת

דפי בר-אילן פרשת שמות עח

ד"ר ישי-חי רוזנברג משמש כמרצה לתנ"ך ולחינוך במכללת הרצוג - מיסודן של מכללות ליפשיץ והרצוג.

"לא כדרך שחלוקין בחומש הפקודים אלא כדרך שחלוקין בחומש שני"

שמותיהם של חמשת חומשי התורה המקובלים היום הולכים אחר המילים הראשונות שבכל ספר: בראשית, שמות, ויקרא, במדבר ודברים.¹³ בספרות חז"ל אנו מוצאים שלושה שמות המושגות על תוכן הספר: "תורת כהנים" (ויקרא), "חומש הפקודים" (במדבר), "משנה תורה" (דברים).¹⁴ כיוצא בהם הם השמות המשמשים בתרגום השבעים ובשפות הלעז של ימינו: שמותיהם של כל חמשת חומשי התורה מבטאים את תוכן הספר.

שמות תוכניים לספר בראשית ולספר שמות מצויים גם בספרות המסורה. קטע מסורה, הבא בסוף כ"י ליניגרד (משנת 1009) ובמקורות מקבילים, קובע: זה ספר ראשון שנקרא בראשית, והוא ספר הישרים... ספר השני הוא ספר יציאת מצרים... ספר שלישי ספר ויקרא והוא ספר תורת כהנים... ספר וידבר הוא ספר חמש הפקודים... ספר אלה הדברים שהיא ספר משנה תורה (דף 464ב).

אולם, בספרות חז"ל לא נמצאו שמות תוכניים לספר בראשית ולספר שמות. לפי אחת הדעות בדברי חז"ל, "ספר הישר", הנזכר פעמיים בספרי הנביאים, הוא ספר בראשית, [עבודה זרה כה ע"א: "מאי ספר הישר? א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים דכתיב בהו' תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו' (במ' כג:י) וכו'. ירושלמי סוטה פרק א הלכה י (ח ע"א): "הלא היא כתובה על ספר הישר. תרין אמורין. חד אמר זה ספר

¹⁰ כדין אותיות שאינן גרוניות המנוקדות בחטף אשר הוסבר כבר בעבר (וראה גם בגיליון תהלים יד) שאם הן לפני גרונית הן נקראות כחטף הגרונית שכאן הוא קמץ רחב.

¹¹ לא להשגיח בספרים ותיקוני קוראים למיניהם המדגישים את הלמ"ד.

¹² יש חומשים שהשתבשו

¹³ לעיתים כינו את הספר בצירוף של שתי מילים, כגון בספר החילופים למישאל בן עוזיאל ולפני כאלף שנה: ספר בראשית, ספר ואלה שמות, ספר ויקרא, ספר במדבר סיני, ספר אלה הדברים.

¹⁴ ראו למשל: "תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש השנה" (מגילה לא ע"ב) "ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה" (משנה יומא ז, א).

בראשית. וחרנה אמר זה חומש הפיקודים". התלמוד הבבלי מונה אפוא את ספר בראשית "ספר אברהם יצחק ויעקב", וזה נראה כניו לצורך העניין ולא כשם קבוע. אולם יש גם דעות חולקות, ומכל מקום השם "ספר הישר" או "ספר הישרים" לא נתקבל בדברי חז"ל כניו קבוע לספר בראשית. במקום אחד השתמשו חז"ל בכינוי "חומש שני": "לא כדרך שחלוקין בחומש הפקודים חלוקין באבני אפוד אלא כדרך שחלוקין בחומש שני" (סוטה לו ע"ב).

מקור	גזירה	כישלון
א:ח-יב	וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוּ בַסִּבְלָתָם; וַיָּבֹן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְּרֹעָה אֶת פֶּתֶם וְאֶת רִעְמָסָס.	וַיִּבְנֶה אֶשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה וְבֶן יִפְרָיִם; וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.
א:יג-יד	וַיַּעֲבֹד מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּפֶּרֶךְ. וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָּנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה, אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בַּפֶּרֶךְ.	?
א:טו-יז	וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילֵדֹת הָעֵבְרִית, אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִיית פּוּעֵזָה. וַיֹּאמֶר: בְּיִלְדֹכֶן אֶת הָעֵבְרִיּוֹת וַרְאִיתֶן עַל הָאֲבָנִים: אִם בֶּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ, וְאִם בַּת הוּא וְחַיָּה.	וַתִּירָאן הַמִּילֵדֹת אֶת הָאֱלֹהִים, וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַתַּחֲיֶינָן אֶת הַיִּלְדִּים.
א:כב - ב:ב	וַיִּצֹו פְּרֹעָה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר: כָּל הֶבֶן הַיְּלֹוד הַיֹּאֲרָה תִּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל חַבַּת תַּחֲיִּיּוֹן.	וַיִּלֶּךְ אִישׁ מִבֵּית לֹוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֹוִי. וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן; וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא, וַתַּצְנֶנּוּהוּ שְׁלֹשָׁה יָרֵחִים.

מאות שנה: וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול" (בר' טו:יג-יד). פרק א' של חומש שמות הוא תיאור המימוש של דברי ה' לאברהם בברית בין הבתרים, אלא שהקב"ה גזר על השעבוד ולא על המס, ובוודאי שלא על השמדה. לפיכך רק בחלק זה בפרק נעדר התיאור של כישלון הגזרה.

מיחידת הפתיחה של החומש עולות שתי הפניות ספרותיות לחומש בראשית: האחת ו'ו החיבור והשנייה חריגה במבנה היחידה תוך הפניה באמצעות מילה מנחה – עדות לכך שלפנינו חומש המהווה המשך ישיר לחומש הראשון.

גם מהעיון ביחידה החותמת את חומש שמות עולה הכוונה מרומזת לחומש בראשית. בפסוקים מ:ז-לג מתוארת הקמת המשכן על ידי משה, וחזרת ונשנית בכתוב הלשון: "כֹּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", שבע פעמים.

סיום התהליך של הקמת המשכן מתואר בכתוב במילים: "וַיִּכַּל מֹשֶׁה אֶת הַמִּלָּאכָה" (לג). עמוס חכם מעיר בפירושו לפסוק זה:

ולשון "וַיִּכַּל ... אֶת הַמִּלָּאכָה" מעלה בזיכרון את הלשון שבסיום מעשה בראשית "וַיִּכַּל אֱלֹהִים ... מַלְאכָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה" (בר' ב:ב). למדנו... שמלאכת המשכן עקולה כנגד מעשה בראשית.

גם בסיכום הכללי לפרשה, עמוס חכם חוזר על הערה ברוח זו, וכותב:

וכבר הבאנו בפירושו לעיל, שהלשונות "וַיִּכַּל מֹשֶׁה אֶת הַמִּלָּאכָה" ו"וַיִּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמִּלָּאכָה וְהִנֵּה ... וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה" (שם' לט:מג), מכוונים להקביל את הקמת המשכן לבריאת השמים והארץ; או בלשון אחרת – הקמת המשכן היא תכלית הבריאה.

ברצוני להוסיף נדבך נוסף להסברו של עמוס חכם. חומש בראשית הוא ספר בריאת האדם, והחודש המשמעותי שבו הוא חודש תשרי: "תניא: רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם" (ראש השנה י ע"ב). לעומת זאת, ספר שמות הוא חומשו של עם ישראל, שבמרכזו עומד חודש ניסן: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵס רֹאשׁ הַחֲדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֵס לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה" (שם' יב:ב).

הקביעה שחומש שמות הוא שני לראשון, היא כמעין תביעה לכל יהודי לחיות בשני מעגלי זהות ואחריות: המעגל האחד הוא המעגל האנושי האוניברסלי, והמעגל השני הוא המעגל הלאומי הפרטיקולארי. אחריות כפולה זו הוגדרה על ידי הרש"ר הירש (גרמניה תקסח-תרמח) בביטוי "Mensch Jissroel". הרב הירש סבר כי על האדם לפעול בשני מעגלים, המשיקים זה לזה, לאחוז בשני קצוות תרבותיים ולהיות "אדם ישראלי".

הגדרתו של חומש שמות כחומש שני היא למעשה השלמה לייעודו של היהודי. אם בחומש בראשית מעגל הזהות שאליו השתייך הוא מעגל האדם – משפחת אברהם כחלק מממשפחות העמים, הרי שבחומש שמות התחדדה זהותו כבן לעם ישראל החוגג את הפסח, שבו אין שותפות לבני הנכר.

ושוב למדנו שבהערה קצרה קיפלו חז"ל משנה מעמיקה וסדורה.

ע"כ מדפי בר-אילן שמות עח.

א יא טיפת דיו של רש"י – מהרב יצחק ישע"י וייס נר"ו גאב"ד נוה אחיעזר.

וַיִּשְׁמְעוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיָּבִין עָרֵי מִסְכָּנוֹת וּגו'. ברש"י: עליו, על העם. שרי מסים, לשון מס, שרים שגובים מהם מסים. ומהו המס, שיבנו ערי מסכנות לפרעה. למען ענתו בסבלתם, של מלכים.

פשוטו של רש"י בקצרה

רש"י מפרש לפי פשוטו של מקרא: **עליו, על העם**, ולא כפירוש הגמרא והמדרש, על פרעה, אף שבסמוך לפני כן, מובאים דברי המלך החדש וחששותיו. אין 'עליו' על פרעה המלך האומר, אלא **עליו, על העם**, הם בני ישראל. ולכן לא יתכן לפרש ש'שרי מסים' הוא מלבן של לבנים, שתלו בצווארו של פרעה. כמו כן אין צורך לפרשה כתרומות ממאסין, מעבדים, או מבאשין. אלא כפשוטו: **שרי מסים**, **לָשון מס**, **שרים סְגוּזים מהם מסים**. ואף שלא מצינו שהטיל עליהם מס, ממשיך רש"י ומפרש: ומהו המס, **סִבְנו עֵי מַסְכְּנוֹת לַפְרָעָה**. ולפי פירוש זה אין לפרש כגמרא ומדרש, 'למען ענותו' את פרעה, **בסבלותם** דישראל. אלא **למען ענותו**, את עם ישראל, **בסבלותם**, **על מלכיהם**. כלומר שיעבודם לעבודה קשה.

בגמרא ומדרש פירשו שרי מסים דבר שמשים

בסוטה (יא, א) וכע"ז במדרש רבה (א, יד): **וישימו עליו שרי מסים**, עליהם מיבעי ליה. תנא דבי ר' אלעזר בר' שמעון, מלמד שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצוארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסטנים אני, אמרו לו, כלום איסטנים אתה יותר מפרעה. **שרי מסים**, דבר שמשים [בעין יעקב גרס דבר שמשים לבנים. וכן במדרש רבה: דבר שמשים עליו לבנים. כלומר המלבן של לבנים]. ופירש"י: רידוי של שומה, שמרגילין ומשימין לעבודה. אותו מלבן שתלו לו, היה לישראל רידוי של **הַשְׁמָה**. **למען ענותו בסבלותם**, [ענותם מיבעי ליה]. **למען ענותו** לפרעה **בסבלותם** דישראל. -דרשו מסים מלשון השמה, או השמת הלבנים, או השמת העבודה. ובבן יהוידע שם פירש שהכונה לשון שומה בתלמוד¹⁵, כמו משמנין ביניהם, שהוא ר"ל מחשבין, וכן שומת בית דין. וכאן נמי עשו להם ביום ראשון בזה המלבן חשבון, זה יצא כך וכך לבנים מידו, וזה כך וכך, ומבקשים ממנו כל יום לפי חשבון סך זה. - פירש מלשון שומה והערכה.

אונקלוס תירגם מלשון מאוס

בתרגום אונקלוס: שלטונין **מבאשין**. פירש שליטים [=שרים] ממאסין, ואם הגירסא מבאשין, אולי הכוונה שהם עצמם היו באושין. וברס"ג (ע"פ נוה שלום וקאפח) ממונים להבזותם ולהשפילם, וכעין אונקלוס. ובמפרא לשון: תרגמו כמו מושלים מריעים, לפי שאינם שרי מסים כפשוטו ומשמעו. ובנתינה לגר: פירש **מסים** מלשון 'מאס', ולא ידעתי למה הוציאו מפשוטו לשון מס. ויתרין שפירש כן לפי שלא מצינו מלת מס בכתבי הקודש בלשון רבים, ולא מצינו שגבה מהם ממון.

יונתן וירושלמי רומי תירגמו מעבדים

ובתרגום יונתן ובתרגום כת"י רומי: **רַבְרַבְנִין מַפְלַחְנִין**. פירש שרים מעבדים. וכתב יא"ר: לא תרגם רבנין, כמו שרי אלפים, אלא שלטונין כתרגום נוגשים. מבאשין פירוש מריעין. שהיו עושים להם רעות, ולא לגבות מהם מס אחר. כי גם כל זה לא היו עושין להנאתם אלא כדי להרע לישראל, כמו שהעיד הכתוב **למען ענותו, ופן ירבה**. ענין אחר, **שרי מסים**, מבאשין, ונראה שעשאו מלשון נמס כדונג (ע' תהלים כב, טו), לא היו מתכוונים אלא להרע להם ולהמס את גופם.

מסים נגזר מ'מסס' או 'מאס'

וכתב פרשגן: בפשוטו **מסים** הוא מגזרון 'מסס', [שהוא מפעלי הכפל], מושלים מאוסים, כמו **פיתים** מ'פתת'¹⁶. (רשב"ם וראב"ע). אבל לגנות המצרים, אונקלוס גזר מסים מן 'מאס'. על פי זה תרגם-פירש 'שרי מסים' - שלטונין מבאשין, (מושלים מריעים) בדמיון צלילי לשרים מאוסים. השווה 'וירעו אתנו המצרים' (דברים כו, ו) 'ואבאישו לנא מצראי'. ולהעצמת הגנות תרגם 'שרי מסים' שלטונין מבאשין, ולא רבני כדרכו בשאר מקומות, כגון **שרי מקנח** (בראשית מז, ו), 'רבני גית'. וכן 'שרי אלפים שרי מאות' (שמות יח, כא), 'שרי מואב' (במדבר כב, ח), 'שרי בלק' (שם, יג), שבכולם תרגם 'רבני'. כי באמצעות 'שלטונין מבאשין', אונקלוס מלמד שהשלטון כולו היה מאוס, ולא רק אותם שרים. אבל המיוחס ליונתן תרגם 'רברבנין מפלחנין' שרים מעבדים.

רבי מנחם מפרש שרים שגובים מס

כל המובאים למעלה, נמנעו מלפרש 'מסים' כפשוטו מגזרת 'מס'. אבל במחברת מנחם, כללו במחברת מס (ב), עם **ויהי למס עובד** (בראשית מט, טו). **וישימו עליו שרי מסים**. **היתה למס** (איכה א, א). ופירשם 'ענין עונש וגבוי הם'. ובעקבותיו כללו גם רבי יונה ג'נאח בשרש 'מס' והרד"ק בשרש 'מסס' במשמעות הרגילה של 'מס'.

בכור שור ורמב"ן פירשו 'מס אנשים' שעובדים עבודת המלך

אבל ר"י בכור שור פירש כפשוטו: שרים שהיו גובים מס האנשים, שהיו שולחין אל עבודת המלך עשרת אלפים, והיו מחולקים לחדשים או לשבתות, כמו שנאמר בשלמה (מלכים א, ה, כז) **ויהי חמס שלשים אלף איש**. ואומר חודש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ואדנירם על חמס. וכאן שרי מסים, ממונים על האנשים וחלוקים

¹⁵ א"ה. לפי בן-יהוידע הניקוד הוא הַשְׁמָה בשי"ן ימנית.

¹⁶ א"ה. פְּתוֹת אֶתָּה פְּתִים (ויקרא ב, ו).

למחלקותם. והיו חודש בעבודת פרעה או שלשה או ד' חדשים בביתם. והא ליכא למימר שהיו תדיר בעבודה, דאם כן מתי יעשו לביתם, ומי יפרנסם. וכעין זה בשכל טוב וברמב"ן.

פשוטו של רש"י

רש"י כדרכו לפרש לפי פשוטו של מקרא, בא לשלול את פירוש הגמרא והמדרש, שהם נראים יותר כדרשה. ולכן פירש **עליו, על העם**, ולא כפירוש הגמרא, על פרעה, אף שלכאורה העם נזכר בתחילת אמירת פרעה, הנה עם בני ישראל, ובסמוך כאן מאריך בדברי המלך החדש וחששותיו. והיה מקום לומר שהכוונה ב'עליו' הוא על המלך האומר, לכך מבאר רש"י: **עליו, על העם**, הם בני ישראל, ולא על פרעה. וממילא לא ניתן לפרש ששרי מסים, הוא מלבן של לבנים, שתלו בצווארו של פרעה. ומבאר עוד שאין מהצורך להוציא תיבת **'מסים'**, ממשמעותה הרגילה 'מס', ולפרשה כתרגומים ממאסין, מעבידים, או מבאישין. אלא כפשוטו: **שרי מסים**, לשון מס, שריס שגזרים מהם מסים. וליישב הקושי שלא מצינו שהטיל מס, ממשיך רש"י ומפרש: ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה. וממשיך לבאר, שלפי פירוש זה אין לפרש **'למען ענתו בסבלות'**, כפירוש הגמרא והמדרש **'למען ענתו'**, לפרעה, בסבלותם דישראל. אלא **למען ענתו**, את עם ישראל, **בסבלותם**, של מלכים. כלומר שיעבודם לעבודה קשה.

ג ה של נעליך רש"י: של – סלוף והנלח, כמו **וְנָשַׁל הַבְּרָזָל** (דברים יט, ה); **"כִּי יִשָּׁל זֵיתָךְ"** (דברים כח, ט). **אדמת קדש הוא – המקום.**

ראב"ע ארוך: ומלת של – חסר נו"ן, כמו **"גַּע (תהלים קמד, ה)"**, כי הוא מגזרת **וְנָשַׁל גֹּזִים רַבִּים** (דברים ז, א).¹⁷

זה פשוט למדי. וכן פירשו רשב"ם ועוד מפרשים.

רבינו בחיי. של נעליך. על דרך הפשט: הזהירו בשלילת הנעל לקדושת המקום, וכדי שלא יקל את ראשו כנגד השכינה, וזה דומה למה שאמר לו **"הַשָּׁמַר מִפְּנֵיו וּשְׁמַע בְּקוֹל אֵל תָּמִיד בּוֹ"** (שמות כג, כא).

וע"ד השכל: **"של נעליך"**, לא אמר חלוצך, כמו בענין היבוס שהזכיר בו **"וְחָלְצָה נַעְלֹךְ"** (דברים כה, ט), ולא אמר שלוף, כמו בענין הקנין שכתוב **"שָׁלַף אִישׁ נַעְלֹךְ"** (רות ד, ז), אך בענין הנבואה הזכיר **"של"** מלשון שלילה, הזהירו שישלול ממנו החומרות שהמשילם לנעלים, לפי שהחומר דבק בגוף כמו שהמנעל דבק ברגל, וכשם שיש ביד האדם לשלול נעלו מעל רגלו, כן בידו שישלול ממנו החומרות כדי שיהיה מוכן לנבואה, וראוי להדבק באור השכל. והזכיר ביהושע **"שָׁל נַעְלֶךָ"** (יהושע ה, טו), כי הזכירו על שלילת מקצת, לא על כולן, וזוהי מעלתו של משה בהיותו משולל יותר מיהושע, שהרי משה פרש מן האשה, ונאמר לו: **"וְאַתָּה פַּה עֹמֵד עִמָּדִי"** (דברים ה, כז)¹⁷, ולא נאמר כן ליהושע.

השורש ש.ל.ל. במובן ביזה וגולה מוכר, אבל לשון שלילה ההיפך מ'חיובי' שייך לספרי המחשבה, ואינו מקראי. גם הניקוד של אינו מתאים לכפולים כלומר לשורש שלל.

רד"ק בספר השורשים. שלל. וְשָׁלַל שָׁלָלָה (יחזקאל כט, יט), כי אֶתָּה שְׁלֹתָ גֹזִים רַבִּים, וְשָׁלַף כָּל יָתֵר עַמִּים (חבקוק ב, ח). והתאר אֵילָכָה שוֹלָל וְעָרוֹם (מכה א, ח), מוֹלִיךְ יוֹעֲצִים שוֹלָל (איוב יב, ז), פירוש כל אחד מהיועצים מוליכו שולל ולא תועילנו עצתו. ויש מפרשים שולל מהדעת כמו וְשֹׁפְטִים יְחַלְלֵם (איוב יב, ז) (שם). וההתפעל אֶשְׁתַּלֵּל אֲבִירִי לֵב (תהלים עו, ו), והאל"ף במקום ה"א התפעל. וְסָר מִרַע מִשְׁתַּלֵּל (ישעיהו נט, טו), כלומר כאילו שללו אותו שלא נמצא. והשם וְאֵת הַמִּלְקוֹחַ וְאֵת הַשָּׁלָל (במדבר לא, יב), זֶה שָׁלָל דָּוִד (שמואל א, ל, כ). וְהִיתָה לָּךְ נֶפֶשׁ לְשָׁלָל (ירמיהו לט, יח), לדיוח כלומר כאילו שללת אותה. וקרוב מזה הענין של תִּשְׁלֹךְ לָהּ (רות ב, טז), כלומר השמיטו לה שבלים מן הצבתיים:

ולעומתו שורש נשל. וְנָשַׁל הַבְּרָזָל מִן הָעֵץ (דברים יט, ה), כִּי יִשָּׁל זֵיתָךְ (דברים כח, מ), אלה הם עומדים. והיוצאים וְנָשַׁל גֹּזִים רַבִּים מִפְּנֵיךָ (דברים ז, א). כִּי יִשָּׁל אֱלֹהֶיךָ נֶפֶשׁוֹ (איוב כז, ח). משפטו יִשָּׁל

¹⁷ דרשה ידוע של חז"ל בעוד שבני ישראל נצטוו אל תגשו אל אשה (שמות יט, טו) לפני מתן תורה, קיבלו היתר שובו לָכֵן לֹא־תִלְכֶם (דברים ה, ט), אבל למשה לא הותר ונאמר לו וְאַתָּה פַּה עֹמֵד עִמָּדִי.

בדגש ובא הנח תמורתו כמו וַיִּזְדּוּ וַיַּעֲקֹב נֶזֶד (בראשית כה, כט). ועוד נכתבנו בשרש שלה. של
נְעִלָה, בפלס גש פגע בו (שמואל ב, א, טו), והכבד וַיִּנְשֵׁל אֶת הַיְּהוּדִים מֵאֵילֹת (מלכים ב, טז, ו), ענינם
ההסרה והסתירה:
דברי רבנו בחיי נכונים על דרך הדרש.

הפטרת שימות מנהג תימן

יחזקאל טז ב תועבותיה: אלק, מ"ש?, מ"ק-ק יא יח: כב ב. תועבותיה: ד
מנחת-שי: את תועבותיה – בספרים כ"י מדויקים ודפוסים ישנים חסר וא"ו בין בי"ת לתי"ו
ובמסורה ג' ב' מלא ואחד חסר וכולהו בספרא וסימנחון חודע את ירושלם:
ובאו שמה והסירו. סי' י"א (יח): [ובאו-שמה והסירו את-כל-שקוציה ואת-כל-תועבותיה
ממנה:]

התשפט התשפט. ריש סימן כ"ב (ב) [ואתה בן-אדם התשפט התשפט את-עיר הדמים
והודעתה את כל-תועבותיה:]. ולא מסיימי חי מיניחו מלא וחסר וחילופים רבים יש בספרים
ופליגן אחדדי וזן גופן קשיין דידהו אדידהו ובס"א כ"י קדמאה ובתראה מלא מציעאה חסר:
למי שאינו רגיל בלשון המסורה. המסורה מונה שלושה מקומות במקרא שבהם המלה
תועבותיה,

ומציינת שבאחד מהם חסרה וי"ו, המסורה מציינת שלושת המקומות הם בספר (יחזקאל). היא
מונה אותם לפי המלים בראש הפסוק. המסורה אינה מציינת איזה החסר, אבל מסורה בספר
אחר כתב-יד מציינת שהאמצעי כלומר המקרא שלפנינו חסר.
בכתר ארם-צובה מסורה בדומה למובאת במנחת-שי המפרטת את המקומות אבל אינה מורה
מיהו החסר. אבל המלה לפנינו בנוסח הספר היא בחסר.

ד אותך: אק, מ"ג-ל כנ ט. אתך: לד, חתלת: מ"ש?. חתלת: מ"ש?
פסוק מעניין למדיי ובו שני דגשים באות רי"ש, ועוד תופעות דקדוקיות.
ומולדותיך ביום הולדת אותך לא-כרת שרך ובמים לא-רחצת למשעי והמלח
לא המלחת והחתל לא חתלת:
לעניין המחלוקת בכתב. בספר כא"צ והנוסח המקובל של המקרא עמ' 119 מוסיף את ששון,
לרשימת הכתיב אותך.

הערות מסורה המסייעות לאקשוי	אקשוי	לד	המקרא
מ"ג-אלשד (מ"ק-קשוי): אותך י' מל לשון	אותך	אתך	טז, ד

נקבה...

המסורה הגדולה גם של לנינגרד וגם של ונציה גורסת אותך בסתירה לנוסח הכתיב בהם.
פירוש המסורה הוא שיש ששה עשר מקומות שבהם אותן מלא וי"ו, וזה אחד מהם.
לשון המסורה הגדולה בכתר ארם צובה בפסוק לט (ושם דווקא בו נציה ולנינגרד כתיב מלא
אע"פ שאותו מקום אינו ברשימה....). אותך י"ו מל' לשון נקבה אשתו לאלה נשרף
נשפט הנוטע שכחך שרך והפשיטו והעלו עליך השאטות ועשית אותך וזכרתי
אני את בריתי היעמד לבך ושלאחריו בחמה בשנאה.
כל מלה או צמד מלים רומז לפסוק, נעבור על המקומות שמלה זו מופיעה מלא וי"ו בלשון
נקבה, ונסמן את המלה הרומזת במסורה, אלא שהמסורה נועדה לבקאים במקרא שמלת הרמז
מזכירה להם מיד את שם הספר ואת הפסוק בו מלה זו מופיעה. מלת הרמז מסומנת בכל מקום
השייך לה.

1. בראשית לט ט: וְלֹא־חָשַׁד מַמְלִי מֵאוֹמֶה כִּי אִם־אוֹתָךְ בְּאִשֶּׁר אֶת־אִשְׁתּוֹ
2. במדבר ה כא: וְאָמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה יְתֵן יי' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וּלְשִׁבְעָה בְּתוֹךְ עַמְּךָ
3. שופטים יד טו: פָּתִי אֶת־אִישְׁךָ וַיַּגְדִּלְנוּ אֶת־הַחֵידָה פֶּן־נִשְׁרָף אוֹתָךְ וְאֶת־בֵּית אָבִיךָ בָּאֵשׁ.
4. ירמיהו ב לה: וְתֹאמְרִי כִּי נָלִיתִי אֶךָ שָׁב אִפּוֹ מִמֶּנִּי הִנְנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל־אֲמָרְךָ לֹא חָטָאתִי:
5. ירמיהו יא יז: וַיִּי צְבָאוֹת הַנוֹטֵעַ אוֹתָךְ דִּבֶּר עָלֶיךָ רָעָה
6. ירמיהו ל יד: כָּל־מֵאֲהָבֶיךָ שִׁכְחוֹךְ אוֹתָךְ לֹא יִדְרֹשׁוּ
7. יחזקאל טז ז: וּמוֹלְדוֹתֶיךָ בַּיּוֹם הוֹלְדֹת אוֹתָךְ לֹא־כָרַת שָׂרֵךְ וּבָמִים לֹא־רָחַצְתָּ לְמִשְׁעֵי
8. יחזקאל טז לט: וְנָתַתִּי אֹתְךָ בְּיָדָם וְהָרְסוּ גִבְךָ וְנִתְּצוּ רַמְתֶּיךָ וְהַפְּשִׁיטוּ אוֹתָךְ בְּגָדֶיךָ
9. יחזקאל טז מז: וְהִעָלִי עָלֶיךָ קֹהֶל וְרָגְמוּ אוֹתָךְ בָּאֶבֶן וּבִתְקוֹד בְּחִרְבוֹתָם:
10. יחזקאל טז נז: הַשְּׂאֲטוֹת אוֹתָךְ מִסָּבִיב:
11. יחזקאל טז נט: כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יי' וְעָשִׂיתָ¹⁸ וְעָשִׂיתִי אוֹתָךְ כְּאִשֶּׁר עָשִׂיתָ
12. יחזקאל טז ס: וְזָכַרְתִּי אֲנִי אֶת־בְּרִיתִי אוֹתָךְ בֵּימִי נְעוּרֶיךָ וְהַקִּימוֹתִי לְךָ בְּרִית עוֹלָם:
13. יחזקאל כב יד: הִיעָמַד לִבְךָ אֶס־תְּחַזְקֶנָּה יָדֶיךָ לֵימָיִם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ
14. יחזקאל כב טו: וְהַפִּיצוֹתִי אוֹתָךְ בְּגוֹלָם וְזָרִיתֶיךָ בְּאַרְצוֹת וְהִתְמַתִּי טְמֵאָתְךָ מִמֶּךָ:
15. יחזקאל כב כה: וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בְּךָ וְעָשׂוּ אוֹתָךְ בְּחִמָּה אִפְּךָ וְאֶזְנֶיךָ יִסְרִיו וְאֶחְרִיתֶךָ בְּחֶרֶב תִּפּוֹל

16. יחזקאל פ כג כט: וְעָשׂוּ אוֹתָךְ בְּשִׁנְאָה וּלְקַחְלוֹ כָּל־יָגִיעֶךָ וְעִזְבוּךָ עִירָם וְעָרֶיהָ הַמְסוּרָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל לַנִּיגָרֵד בַּפְּרֶשֶׁת וַיֵּשֶׁב מִבִּיָּאָה גַם הִיא אֶת הַרְשִׁימָה הַזֹּאת בְּנוֹסַח שׁוֹנָה בְּמִקְצָתָהּ. כֵּן יִצוּן הַמָּקוֹם בְּמִקְרָא.

אוֹתָךְ יי' מִלִּי בְּלִשְׁנֵי נִקְבֵי כִּי אִם אוֹתָךְ (בראשית לט, ט) יְתֵן ה' אוֹתָךְ (במדבר ה, כא) פֶּן נִשְׁרָף אוֹתָךְ (שופטים יד, טו) הִנְנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ (ירמיהו ב, לה) וַיִּי צְבָאוֹת הַנוֹטֵעַ [אוֹתָךְ (ירמיהו יא, יז)] כָּל מֵאֲהָבֶיךָ שִׁכְחוֹךְ [אוֹתָךְ (ירמיהו ל, יד)] וּמוֹלְדוֹתֶיךָ קִדְמִיָּה דִּפְסוּק (חמקרא שלנו חנניו) וְהַפְּשִׁיטוּ אוֹתָךְ (יחזקאל טז, לט) וְרָגְמוּ אוֹתָךְ בָּאֶבֶן (יחזקאל טז, מ) הַשְּׂאֲטוֹת אוֹתָךְ (יחזקאל טז, נז) וְעָשִׂיתִי [אוֹתָךְ (יחזקאל טז, נט)] וְזָכַרְתִּי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי [אוֹתָךְ (יחזקאל טז, ס)] הִיעָמַד לִבְךָ (יחזקאל כב, יד) וְהַפִּיצוֹתִי אוֹתָךְ (יחזקאל כב, טו) וְעָשׂוּ אוֹתָךְ בְּחִמָּה (יחזקאל כב, כה) [וְעָשׂוּ אוֹתָךְ] בְּשִׁנְאָה (יחזקאל כב, כט).

בַּלְנִיגָרֵד כַּמְעַט בְּכָל הַרְמָזִים מוֹפִיעָה הַמְלָה אוֹתָךְ מֵהַ שִׁמְקָל עַל הַחִיפּוּשׁ. יֵשׁ לְצִיּוֹן שֶׁהִמְקָרָא יִחְזָקָאֵל כֹּא לֵד בְּחִזּוֹת לֶךְ שְׁוֹא בְּקֶסֶם־לֶךְ כְּגַב לְתֵת אוֹתָךְ אֶל־צִנְאוֹרִי חֲלָלִי רְשָׁעִים אֲשֶׁר־בָּא יוֹמָם בָּעֵת עֶזְרָא קָץ: מוֹפִיעַ בַּמְסוּרָה בֵּין תִּשְׁעֵי הַמְּלִים שֶׁאוֹתָךְ לְשׁוֹן זָכָר, וְאִינִי יוֹדֵעַ לְמַה. הַנְּבוּאָה אֵל בְּנֵי־עַמּוֹן, כוֹלָה בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה בְּדוּמָה לְנְבוּאוֹת רַבּוֹת אֵל עִם יִשְׂרָאֵל בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה וּמְנוּיִים כֵּן.

גַּם בּוֹנִצִּיָּה בַּמְסוּרָה בְּסוֹף הַסֵּפֶר מְנוּיִים הַמְקוּמוֹת הָאֵלֶּה

<p>וְעָמַד לְכַךְ אִם חֲחֻקָּה יִידֶיךָ</p> <p>וְעָמַד וְהַפִּיצוֹתִי אוֹתָךְ</p> <p>וְעָשׂוּ אוֹתָךְ בְּחִמָּה</p> <p>וְעָשׂוּ אוֹתָךְ בְּשִׁנְאָה</p>	<p>וְהַפְּשִׁיטוּ אוֹתָךְ</p> <p>וְרָגְמוּ אוֹתָךְ בָּאֶבֶן</p> <p>וְהַשְּׂאֲטוֹת אוֹתָךְ</p> <p>וְעָשִׂיתִי אוֹתָךְ כְּאִשֶּׁר עָשִׂיתָ</p> <p>וְזָכַרְתִּי אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אוֹתָךְ</p>	<p>נִשְׁרָף אוֹתָךְ</p> <p>נִשְׁפָּט אוֹתָךְ</p> <p>צְבָאוֹת הַנוֹטֵעַ אוֹתָךְ</p> <p>כֹּהֵנִי שִׁכְחוּךָ</p> <p>וּמוֹלְדוֹתֶיךָ בַּיּוֹם הוֹלְדוּ אוֹתָךְ קִדְמִיָּה</p>	<p>אוֹתָךְ יוֹמָל בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה וְסִיבִיחָה</p> <p>אֶת אִשְׁתּוֹ</p> <p>יְתֵן אוֹתָךְ</p>
---	--	---	---

ה אתך: אלק, מ"ס ד את 56. אותך: ד ונציה בניגוד למסורה שלו.

¹⁸ המסורה מסמנת לפי הכתיב:

ז ותבאי: אלק, מ"ג"א. ותבואי: ד, מ"ק"ד מחלוקת בין המסורות. ודאי שמסורת כתר ארם-צובה עולה בהרבה על מסורת ונציה.

מסורה גדולה כ"צ. תבואי ותבאי ג' ב' מל' וחד חס' ותבאי בעדי (המקרא שלנו) אל תבואי ריקם (רות ג, יז) אתי מלבנון תבואי (שיר השירים ד, ח).

מסורה קטנה ונציה ותבואי בעדי עדיים שריס נכנו ^{5m5 - 5m5} ^{5m5} מציין שמלה זו אינה נמצאת עוד במקרא, ושהיא בכתב מלא וי"ו.

עדיים: אלק, מ"ש. עדיים: ד היש מקום להטעים מלעיל?! הערה 9

נראה, שאין זו טעות דפוס; שהרי הטעמה זו מצויה גם בכתבי יד: והשוה גינצבורג, ומסכת, שסופרים אלה תפסו את עדיים כריבוי וזג באתנחתא. ועל פי זה יש להבין גם את נוסח עדיים וכיחוד את נוסח עדיים, אף הם מצויים בכתבי יד; והשוה גינצבורג.

כלומר, אם זה ריבויי זוגי כמו מים מצלתים מלקחים (כצ"ל קר"ף בפתח!) וכד' יש מקום להטעמה מלעיל.

מנחת-שי. עדיים - בכל ספרים כ"י מדוייקים מלרע שהאתנח ביז"ד:

ח ותהיי לי: אקד. ותהיי לי: ל? בכתבי היד המרכא דומה מאוד לגעיא. ולפעמים הוא אותו סימן ממש, והקביעה אם הוא מרכא או געיא היא לפי כללי הטעמים¹⁹. בלנינגרד יש כאן

השמטת געיא, דבר מצוי שם ^{אמר נאסאדניחוחותה} ^{ליצאיהן במסוא שטן} ולכן ר"מ ברויאר נסתפק שמא יש כאן מרכא.

יש להעיר שטעם אינו נסוג כמעט להברה סגורה. אם זו געיא, הרי געיא מצויה לפני גרונית (החצ) שאחריה יו"ד, כמו יהיה יחיה ישעיהו²⁰ שְמִעָה וכד', אבל אם זו מרכא יש כאן חריג.

במפעל המקרא של האוניברסיטה העברית הוכרע לטובת הגעיא. וכך כתב ד"ר רפאל זר נר"ו להבנתי לפנינו השמטת מקף ותו לא. מצויה לא מעט ב-ל. כך גם הכרענו במהד' מפעל המקרא כאן.

ברויאר סימן?, לומר לך שהוא מתקשה להכריע אם למסמן מרכא ובלא מקף, או שזו געיה והמקף נשמט. רפאל.

Dr. Rafael Zer

Editorial Coordinator

Head of Text and Masora Apparatus

Hebrew University Bible Project

ד"ר רפאל זר

רכז המערכת

ראש מדור טקסט ומסורה

מפעל המקרא של האוניברסיטה העברית בירושלים

ו. ואלבישך: אלק, מ"ש?, מ"ג"לד דני ה כט. ואלבשך: ד

מנחת-שי: ואלבשך - בכמה ספרים ואלבישך מלא יו"ד:

המסורה בדניאל מונה מקומות של הלישנא²¹ לבש בבניין הפעיל ללא יו"ד בין הבי"ת לשי"ן, והמקרא שלנו אינו מהם.

יב ואתנן-נזם: א. ואתנן: ק. ואתנן: ד, ב"א. ואתנן: ל. ב"נ

מעניין שדווקא ונציה מטעים לפי בן-אשר, מרכא בתי"ו ללא הקפה.

הנוסח הנבחר: כתר ארם-צובה, וכך גם במפעל הכתר של בר-אילן.

¹⁹ זו כנראה הסיבה לטעות השכיחה בספרי הדפוס שמטעימים געיא במקום שיש מרכא במלת התביר כמו ונתנו (שמות יב ז; במדבר טו לח).

²⁰ במפעל הכתר של בר-אילן יש 19 מקומות שבהם ישעיה או ישעיהו בגעיא בשי"ן, חלקם בלנינגרד.

²¹ 'לישנא' בלשון המסורה – מלה בצורותיה השונות, בתוספת אותיות שימוש ובלעדיהן. כאן כוונת המסורה גם לשינויי זמנים עבר בינוני עתיד.

יג ששי כ' שש ק': אלד, מד, מ"ש, מ"ג"ד מ"א א. שש כ' וק': ק. מע
בכל המקורות לרבות מסורת ונציה בתחילת מלכים יש כאן כתיב וקרי, ספק אם בקהיר כמו
במערכת אין כתיב וקרי. מדנחאי כלומר בני בבל גורסים כתיב וקרי, וזה לא נוח למנחת-שי.
מנחת-שי: ששי - שש קרי זכ"כ רד"ק ונראה שיעריך להפוך הגירסא בחילופים ממערבאי
למדנחאי:
ותיפי: אלקד, ב"א. ותיפי: ב"נ מלעיל במקורות ולפי בן-אשר; מלרע לבן-נפתלי.
מנחת-שי: ותיפי - מלעיל בשני פשטין לב"א ולב"נ מלרע בפשט א' לבד:

פן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע
שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>
מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בעושיאים לשוניים
כתובת: franklashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺